

گزارشی از کتاب و فرهنگ کتابخوانی در جامعه یوگسلاوی

● بنای جدید کتابخانه آلمان

حداقل از سال ۱۹۹۱ تا به حال آلمان مشغول ساختن کتابخانه ملی اش تحت عنوان «کتابخانه آلمان = Die Deutsche Bibliothek» است. تاکنون مقر اصلی این کتابخانه در دو مکان بوده است. تقصیر دو قطبی بودن کتابخانه به گردن دو قسمتی بودن آلمان (شرقی و غربی) است: از وقتی که دیوار فرو ریخت تاکنون دو کتابخانه در آلمان وجود داشت، هر یک از آنها موظف بودند نسخه‌ای از کلیه کتابهای منتشره در آلمان را جمع‌آوری نمایند و هر کدام حق داشتند از کتابهای تازه انتشار یافته نسخه‌ای را مجاناً مطالبه کنند. چیزی که به سال ۱۹۴۷ با نام «کتابخانه آلمان» در شهر فرانکفورت در ازای از دست دادن کتابخانه عظیم و مهم «کتابخانه لایپزیک» (سال تأسیس ۱۹۱۲) بوجود آمد، سعی شد به لحاظ کیفی و فضای کتابخانه به پای کتابخانه لایپزیک برسد و از این طریق اسناد و کتب معتابهی مربوط به سنوات ۱۹۳۳ تا ۱۹۴۵ بدست آورد.

۷- تناسب قیمت تمام شده کتاب و قیمت فروش کتاب: معمولاً بهای فروش ۲۰۰ درصد یا ۳۰۰ درصد بیشتر از قیمت تمام شده کتاب است.
۸- درصد تخفیف برای کتابفروشیها: بستگی به نوع کتاب، زمان چاپ، ناشر و فروشنده دارد، اما معمولاً بین ۲۵ تا ۵۰ درصد تخفیف داده می‌شود.
۹- میانگین مدت سرانه مطالعه: به غیر از روزنامه و مجلات، حدوداً نیم ساعت صرف کتابخوانی. با این توضیح که مردم ساعتها وقت خود را صرف خواندن مجلات و روزنامه‌ها می‌کنند.
۱۰- اقدامات حمایتی دولت: مجموعه آثار نویسندگان برجسته و همچنین کتب تاریخی و فرهنگی صربها با استفاده از کمکهای قابل توجه وزارت فرهنگ یوگسلاوی منتشر می‌شود. کتب درسی نیز بطور کلی از پرداخت مالیات معاف می‌باشند.
۱۱- مکانهای عرضه کتاب: به غیر از کتابفروشیها، باجه‌های مطبوعات درصد بالایی از توزیع کتاب را به خود اختصاص می‌دهند.
۱۲- نمایشگاه کتاب و استقبال مردم: هر سال در بلگراد و اخیراً در شهرهای لسکووانس و نیز نمایشگاههای بین‌المللی کتاب برگزار می‌شود که با استقبال بسیار گسترده و چشمگیر مردم مواجه است.
۱۳- نظارت و ممیزی دولت بر کتاب: دولت کاملاً بر چاپ کتاب نظارت دارد و انتشار عقاید مختلف بطور رسمی تقریباً آزاد می‌باشد.
۱۴- مطالعه آزاد در مدارس و دانشگاهها: در مدارس و دبیرستانها برنامه رسمی کتابخوانی بویژه کتابهای صربی و آثار نویسندگان مشهور

وضعیت کتاب و فرهنگ کتابخوانی در جمهوری فدرال یوگسلاوی به شرح ذیل است.
۱- تعداد ناشران: طبق آخرین آمار منتشره و بررسی‌هایی که در حاشیه نمایشگاه بین‌المللی کتاب بلگراد بعمل آمده است، در حال حاضر ۲۶۵ ناشر در این کشور وجود دارد.
۲- تیراژ کتابهای منتشره در سال ۱۹۹۶، طبق آخرین آمار بدست آمده از موسسه آمار یوگسلاوی، در این سال ۹/۳۹۳/۰۰۰ بوده است.
۳- تعداد عناوین کتب منتشره در سال ۹۶: کل عناوین کتابهای منتشره ۳۵۹۷ جلد بوده است که از این تعداد ۲۹۷۱ عنوان صرفاً داخلی می‌باشد.
۴- تعداد کتابفروشیها: در این خصوص و با توجه به بحران اقتصادی حاکم بر این کشور و احتمال زیاد تغییر مشاغل و ... آمار دقیق و روشنی وجود ندارد، حتی موسسه آمار نیز نتوانست آمار تقریبی ارائه دهد.
۵- شیوه توزیع کتاب: توزیع کلی از طریق شبکه‌های بازاریابی کتاب و به ترتیب از موسسات و چاپخانه‌های خصوصی به کتابفروشیها و باجه‌های کتابفروشی کنار خیابان و نهایتاً خریداران کتاب انجام می‌گیرد.
۶- الف) آیا کتاب دارای قیمت رسمی پشت جلد است؟ در این کشور به لحاظ مشکلات اقتصادی، تورم، کمبود و ... کتاب نیز مثل بسیاری دیگر از اجناس نمی‌تواند قیمت ثابتی داشته باشد، به همین خاطر قیمت در پشت کتاب چاپ نمی‌شود.
ب) معیار تعیین قیمت کتاب: قیمت واقعی کاغذ + حق التالیف و ترجمه + هزینه چاپ + هزینه توزیع + ۲۵ درصد مالیات رسمی

اینکه هر دو کتابخانه مشابه هم شدند و فرانکفورت قدری جلو زد به خاطر آنست که در زمان وحدت دو آلمان کتابخانه فرانکفورت اهمیت ویژه‌ای در منطقه کسب کرده بود و محل نگهداری کلیه اسناد و آرشیوهای مهم گردیده و بعلاوه محل ثبت اطلاعات کامپیوتری و الکترونیکی شد و از این گذشته به لحاظ معماری نیز این کتابخانه جلوتر بود: از ده سال پیش تا به حال مقدمات ساختمان جدید کتابخانه آلمان در مرکز منطقه شمالی فرانکفورت فراهم گردیده است. در سال ۱۹۹۲ برندگان دومین مسابقه معماری جهان که گروه معماران شهر اشتوتگارت بودند توانستند طرح خود را برای ساختن کتابخانه عملی سازند. آخر امسال کار ساختمان کتابخانه خاتمه یافت. چندماه بعد یعنی دقیقاً پنجاهمین سالروز بنیاد کتابخانه آلمان، از آن پرده برداری خواهد شد.

عمده مصالح ساختمانی را شیشه، فلز و سنگهای سبز تشکیل می‌دهد. این کتابخانه در ماه می ۱۹۹۷ توسط صدراعظم آلمان رسماً افتتاح می‌شود. نمای بیرونی ساختمان بیانگر دولت ملی و سمبل فرهنگ است بطوری که ظاهراً یادآور ساختمان عظیم چهاربرجه کتابخانه ملی فرانسه است. ولی به جای آن، مته آرات، معمار اصلی ساختمان در نظر داشته است به نحو بسیار چشمگیری آن را بیاراید بطوری که عملاً در آن واحد افراد بیشتری بتوانند از کتابخانه بهره‌برداری کنند.

کسی که در فکر استفاده‌کنندگان کتابخانه باشد در وهله اول به مطالعه‌کنندگان و محققین می‌اندیشد و اسباب و وسایل کار او را فراهم

می‌کند. مثلاً یک میز دراز، چراغ مطالعه و یک کمد چوبی چرخدار برای حمل و نقل کتابهای مورد نیاز. همه این اسباب در ساختمان جدید کتابخانه فراهم شده است. ۳۶۰ مطالعه‌کننده در مکانی تراس مانند بطور سالنهای مطالعه انفرادی و کاملاً ساکت که هر یک در جداگانه دارد و برای خواننده کناردهستی مزاحمتی ایجاد نمی‌کند، به صورت اتاقک تک نفره فضای تحقیقاتی و مطالعاتی مطلوبی را برای متقاضیان فراهم می‌آورد. بعلاوه سالن قرائت عمومی کتابخانه گنجایش ۸۰۰ نفر مطالعه‌کننده دارد. برای رفع خستگی کسانی که اهل مطالعه‌اند کافه تریا در نظر گرفته شده که محیط بسیار زیبا و مناسب برای تجدید قواست. یک رستوران مجهز و یک فضای سبز شاعرانه نیز کوچکترین وسیله رفاهی مطالعه‌کنندگان می‌باشد.

آقای پروفیسور کلاوس دیترلمان (Klaus-Dieter Lehmann)، رئیس کتابخانه آلمان می‌گوید این کتابخانه استفاده‌کنندگان بیشماری خواهد داشت که ممکن است اصلاً کاری به سالن مطالعه آن نداشته باشند. رئیس مرکز اسناد و کتاب می‌گوید که نباید صرفاً به فکر مطالعه‌کنندگان کتاب بود و وسایل راحتی آنها را فراهم کرد. کتابخانه آلمان دارای انتشاراتی غول‌آسایی است که می‌تواند جوابگوی مراجعه‌کنندگان برای کتابهای در دست چاپ و یا اقدام به چاپ باشد. ناشرین قبل از انتشار کتاب، فرمهای چاپی نهایی را بصورت دیسکت در اختیار کتابخانه قرار می‌دهند و بدین ترتیب تبدیل به مهمترین خدمات اطلاع‌رسانی کتابهای در دست چاپ و ترجمه خواهد شد. به علاوه

بخشی از آن به معرفی استاندارد کتابهای تازه انتشار یافته به سایر کتابخانه‌های جهان است و بدین ترتیب سالانه میلیونها فیش کتاب بر اساس عنوان کتاب، مؤلف و موضوع آن بفروش می‌رود. علاوه بر وسایل کامپیوتری و اطلاع‌رسانی الکترونیکی تجهیزات وسیعی در بخش تاریخ، معماری و هنر به لحاظ میکروفیلم، فیلم تصویری و صوتی در نظر گرفته شده است. وی می‌افزاید: سؤال فرهنگی‌ای که اخیراً در کلیه کتابخانه‌های مهم مطرح است، این است که با توجه به اطلاع‌رسانی اینترنت ضبط و ثبت هزاران کتاب بر روی یک دیسکت کم حجم، در جهان کنونی معیار آرشیو کتاب در کتابخانه‌ها باید چگونه باشد. آیا در شرایط کنونی آرشیو روزنامه‌ها و مجلات علمی در کتابخانه‌ها معنایی خواهد داشت؟ مِنْ حَيْثُ الْمَجْمُوعِ باید گفت کسی که حالا به فکر نگهداری اسناد الکترونیکی نباشد منابع تاریخ آینده را تاراج کرده و سرمایه فرهنگی نسل آینده را به باد فنا سپرده است. در شبکه اطلاعاتی الکترونیکی اروپا متجاوز از ۳۰ میلیون جلد کتاب جای دارد و از طریق دستیابی به شبکه اطلاعاتی این کتابخانه به این منبع عظیم از ۳۴ کتابخانه ملی کشورهای اروپایی می‌توان استفاده کرد.

نیمه دوم قرن بیستم نه تنها جهت وحدت کشورها از جمله وحدت اروپا اقدامات اساسی شد، بلکه در دهه آخر این قرن جهان به سمت یکپارچگی و وحدت می‌رود و از طریق شبکه اطلاعاتی موجود جهان یکپارچه می‌شود. با وجود این تا سال ۲۰۴۰ ظرفیت این کتابخانه

نسبت به درصد منابع جدید که تعدادشان روزافزون است، تکمیل می‌شود و باید برای فشرده‌تر کردن سیستم نگهداری کتاب اقدامات جدی کرد. کسی که بخواهد به کتابخانه آلمان در فرانکفورت از طریق اینترنت وارد شود، می‌تواند

به این نشانی ما را در اینترنت بجوید:

[http:// WWW ddb.de](http://WWW.ddb.de)

منبع: ماهنامه Kulturchronik، شماره ۱

سال ۱۹۹۷

تهیه کننده: شهین اعوانی

وضعیت کتاب در جامعه فرهنگی اسپانیا

یک ماهنامه اسپانیایی به نام Temas Para Eldebate که هربار یکی از موضوعات سیاسی، اقتصادی، تجاری، فرهنگی و اجتماعی داخلی و خارجی را مورد بررسی قرار می‌دهد، این بار به موضوع فرهنگی توجه نموده است.

در این گزارش، آقای فدریکو Ibanez Soler نویسنده مقاله «آینده کتاب: ماشین خواندن» نظراتی در خصوص وضعیت کتاب در دهه گذشته، حال و آینده را بیان می‌دارد و با بررسی وضعیت بازار کتاب اسپانیا نسبت به آینده سرنوشت کتاب در جامعه فرهنگی این کشور خوش بین است. به طوری که تأکید می‌کند بر خلاف تصور عده‌ای، بازار کتاب از هر روزی داغ‌تر و باب کتاب همچنان گشوده خواهد ماند.

بهرام قاسمی

سفارت جمهوری اسلامی ایران

آینده کتاب: ماشین خواندن

در دهه هشتاد به نظر می‌آمد که کتاب در مقابل فشار شدید وسایل ارتباطی الکترونیکی در احتضار به سر می‌برد. امروز به علت ارتباط بین پیشرفت‌های تکنولوژیک و تجاری نوین، به نظر می‌آید که کتاب به شکل سالمی در حوزه‌های

جدید فرهنگی، ارتباطی و تفریحی به صورت محل ممتازی برای خلق والاتر آثار ادبی، تفکری، علمی و آموزشی حیات مجددی یافته است.

پایان دوره کتاب

چند سال پیش بین کارشناسان حرفه‌ای کتاب، داستان اندوهناکی به گوش می‌رسید: بچه‌ای به عنوان هدیه کریسمس کتابی دریافت می‌کند و بدون یک لحظه تردید به ویدئو نزدیک می‌شود و سعی در داخل نمودن کتاب در شکاف مخصوص نوار ویدئو می‌نماید.

در دهه هشتاد این طور به نظر می‌آمد که کتاب در برابر فشار فراوان تکنولوژیهای جدید در حال احتضار به سر می‌برد و حتی اشخاصی بودند که ناپدید شدن کامل آن را برای سال ۲۰۰۰ پیش‌بینی نمودند. می‌گفتند اوراق چاپی نمی‌تواند با وسایل الکترونیکی ارتباطی که قادر به انبار نمودن و پخش سریع اطلاعات هستند به رقابت بپردازند. به علاوه در زمان تفریح، تسلیزیون کاملاً توسط پیشرفت‌های تکنولوژیکی اش (کابل، ماهواره و غیره ...) و عرضه تصاویری که تقریباً می‌توانند آن را تا بی‌نهایت افزایش دهند مسلط خواهد بود یا

توجه عموم را توسط CDROM، ویدئو برای بازی و دیگر وسایل توجه افراد بیشتری را که مشغول استفاده از کامپیوترهای شخصی هستند، به خود معطوف خواهند کرد.

در اسپانیا، پایان دوره کتاب بیشتر از همیشه به خاطر تکیه کلامی که تقریباً در تمام وسایل ارتباطی شنیده می‌شود، و در جامعه رسوخ نموده است «در اسپانیا کتاب خوانده نمی‌شود» تضمین شده به نظر می‌آید. به علاوه همه‌ساله در اواخر ماه آوریل و مصادف با روز کتاب تا اواسط ماه ژوئن (روز پایان نمایشگاه کتاب مادرید) مقاله‌ای یا مصاحبه رادیویی چاپ یا شنیده می‌شد که در آن می‌گویند «در اسپانیا روز به روز تعداد کتاب‌خوانان رو به کاهش است». این قضیه به قدری استمرار یافت که در بسیاری از موارد وسوسه شده بودم که از این افراد سؤال کنم سال، دهه و قرنی که به اعتقاد آنها در اسپانیا کتاب زیاد خوانده شده بود، کدام است؟ زیرا در مقابل این اظهارات رقم متناهی وجود دارد: اسپانیایی‌ها هر سال پول بیشتری را جهت خریداری کتاب هزینه می‌کنند. ۴۹۰ میلیارد پزوتا که معادل ۲۰۰ میلیون جلد کتاب است.